

Els topònims geoturístics als Països Catalans

Dídac Martorell Paquier

Resum

Els topònims geoturístics han despertat poc interès més enllà dels estudis econòmics o jurídics sobre el turisme. D'aquesta manera, no trobarem cap visió general i de conjunt sobre aquesta classe de topònims en el camp de l'onomàstica, tant d'àmbit estatal com del nostre domini lingüístic. No obstant això, els topònims geoturístics estan regulats per la normativa, malgrat que no s'explica quin és el seu origen. El present treball té com a objectiu de posar a l'abast la llista completa d'aquests topònims i la seva vigència en el camp normatiu actual. Prenem com a punt de partida i nucli de l'estudi el «Registro de denominaciones geoturísticas» creat pel Govern franquista el 1964. Altrament, adjuntarem uns mapes amb les ubicacions aproximades dels noms a l'Annex. L'objectiu, per tant, no és només un fer estudi històric de cada un dels topònims, sinó caracteritzar-los i posar-los en conjunt per facilitar l'elaboració de futurs estudis.

Estat de la qüestió

En el camp estatal, se n'han de destacar dos estudis: *La denominación geoturística como herramienta estratégica de la promoción de los destinos turísticos en España. Consideraciones sobre su régimen jurídico* (2000), de M. del Mar Gómez Lozano, de la Universitat d'Almeria, i «Turismo, patrimonio y desarrollo económico a través de las denominaciones geoturísticas en el franquismo», de Jesús Nicolás Torres, a les *VIII Jornadas de Investigación en Turismo* (2015). Tots dos tracten els topònims geoturístics de manera global en l'àmbit de l'estudi turístic, jurídic i econòmic.

En el camp dels Països Catalans, trobarem l'estudi d'Emilio M. Obiol *Marcas turísticas y territorio. Un análisis geográfico del turismo valenciano* (2002), en què són tractats els topònims geoturístics i les marques turístiques del País Valencià, però també s'hi fa una llista d'eslògans de tot l'Estat. També trobarem la tesi doctoral *Comunitat Valenciana. Territorio, destino y marca. Un análisis de sus herramientas comunicativas* (2011), d'Aguas Vivas Salom Ripoll.

En el camp de l'onomàstica, els topònims geoturístics són parcialment tractats a la comunicació d'Antoni Lull «Els colors en els topònims», a la *X Jornada d'Onomàstica i Toponímia*, de 1994, a Inca. Lull explica que «Una notable denominació geoturística entre Almeria i Alacant és la de costa Blanca, amb el curiós precedent històric que Alacant fou anomenada pels grecs *Ákra Leuké*, que significa 'puig (o pujol) blanc'» (Lull, 1994: 92); d'altra banda, explica que «Una de les denominacions geoturístiques

més conegudes arreu del món és la de *Côte d'Azur*, al sud de França.» Finalment apunta: «un dels principals ports de la costa de Namíbia, molt a prop d'Angola, duu el nom portuguès de *Praia Azul*, nom que es troba també a Portugal com a denominació geoturística.» (Ib.: 96)

No hem de deixar de banda els estudis que s'han fet sobre la nova toponímia a les zones turístiques, *La nova toponímia a les Illes Balears. Una aportació als topònims sorgits arrel del turisme* (Climent Picornell, 1982) o *La situació de la toponímia al litoral de Calvià* (Jordi Pagès, 2002). No obstant això, els topònims geoturístics són una classe de topònims amb un origen i objectiu molt concrets.

El «Registro de denominaciones geoturísticas»

El 31 de març de 1964 el ministre d'Información y Turismo del Govern espanyol, Manuel Fraga Iribarne (Vilalba, Galícia, 23 de novembre de 1922 - Madrid, 15 de gener de 2012),¹⁶ aprovà l'Ordre per la qual es creava a la Subsecretaría de Turismo el «Registro de denominaciones geoturísticas». En aquesta ordre s'explicita que aquestes denominacions serviran per delimitar distints topònims sota una mateixa denominació a efectes de **propaganda turística**.

Hi marcam en negreta allò que consideram més rellevant:

Ilustrísimos señores:

El valor propagandístico y descriptivo de determinadas denominaciones geográfico-turísticas exige su delimitación territorial para evitar que puedan darse idénticos nombres a sectores diferentes, con perjuicio de la información; por ello, y al amparo del artículo segundo de la Ley 48/1963, de 8 de julio, sobre competencia en materia turística, procede crear un **Registro en el cual se inscriban aquellas denominaciones, independientes y diferentes de la propia geográfica y puramente comercial que se emplee específicamente en los diversos medios de propaganda turística.**

En su virtud, y cumplimentando lo preceptuado en el número 2 del artículo 130 de la vigente Ley de Procedimiento Administrativo, he tenido a bien disponer:

Artículo primero.— Se crea en la Subsecretaría de Turismo el «Registro de denominaciones geoturísticas», que tiene por objeto definir, fijar y delimitar la extensión territorial de aquellos lugares, pueblos, villas, ciudades, centros, zonas, costas, sierras, comarcas o regiones turísticas de cuyas denominaciones se realice propaganda turística, oficial o particular, interna o hacia el exterior.

Artículo segundo.— El expediente de inscripción en el mencionado registro podrá ser incoado de oficio a instancia de las autoridades locales, Corporaciones y Entidades públicas o personas naturales o jurídicas interesadas.

Artículo tercero.— Iniciado el expediente según se prescribe en el artículo anterior, la Subsecretaría de Turismo verificará por resolución procedente la no existencia previa de aquella denominación en el Registro, en cuyo caso se procederá al asiento provisional de la misma, y solicitará de la Delegación Provincial del Ministerio de Información y Turismo, los Ayuntamientos, las Diputaciones Provinciales cuando afecte a más de tres Municipios y el Gobierno Civil de la provincia respectiva cuando lo sea a más de seis, los informes oportunos acreditativos, tanto de la extensión territorial, como de la tradición en la denominación, en su caso, y de la conveniencia de la misma.

Por la Subsecretaría de Turismo, si se considera oportuno, se abrirá un período de información pública durante el tiempo que en cada caso específico se determine.

Artículo cuarto.— A la vista de los informes evacuados y des de la Dirección General de Promoción del Turismo, la Subsecretaría de Turismo procederá a elevar propuesta de inscripción definitiva, que será acordada por Orden ministerial.

Artículo quinto.— Aquellas personas que deseen utilizar una denominación geoturística para

16 Càrrec que exercí del 10 de juliol de 1962 al 29 d'octubre de 1969.

difundir su conocimiento por medio de propaganda turística, podrán realizarlo libremente una vez que haya sido transformado en definitivo el asiento provisional, y siempre y cuando se refieren únicamente al ámbito territorial afectado.

Artículo sexto.— La difusión de una denominación geoturística que no hubiera alcanzado la condición de definitiva y no se halle debidamente registrada, dará lugar a la incoación por el Ministerio de Información y Turismo de un expediente de sanción, conforme a las Ordenes de 22 de octubre de 1952 y 29 de noviembre de 1956, y a la retirada de los medios de difusión utilizados, así como, en su caso, a la aplicación de otras medidas a que en derecho haya lugar.

Lo que comunico a VV. II. para su conocimiento y efectos.

Dios guarde a VV. II. muchos años.

Madrid, 31 de marzo de 1964

FRAGA IRIBARNE

Boletín Oficial del Estado, núm. 87, 10 d'abril de 1964: 4520

Jesús Nicolás Torres apunta que «Una Denominación Geoturística podía ser registrada y utilizada a partir de cualquier designación sin que fuese necesario que la misma tuviera una base objetiva, pero sí un carácter diferenciador, que la distinguiera de cualquiera que ya estuviera inscrita. La posibilidad de utilizar vocablos de idiomas o dialectos [sic] diferentes al castellano en las Denominaciones Geoturísticas creará controversia, al chocar con los ideales nacionalistas que el Nuevo Estado había dictado en sus inicios.» (Torres, 2005: 266) Podien sol·licitar inscripció tant càrrecs polítics (presidents de les diputacions provincials, governadors civils, la mateixa Subsecretaría de Turismo) com particulars o empreses amb interessos econòmics, car l'Estat cercava la col·laboració de la iniciativa privada per al desenvolupament del turisme. (Ib.: 268)

Si bé la sol·licitud podia ser pública o privada, la titularitat d'ús era pública. (Gómez, 2000: 703)

El fenomen de les costes

Els topònims geoturístics més coneguts i socialitzats són les costes. El litoral mediterrani de l'Estat espanyol es dividí els anys seixanta de nord a sud en els topònims geoturístics de la *Costa Brava*, la *Costa Dorada*, la *Costa del Azahar*, la *Costa Blanca*, la *Costa del Sol* i la *Costa de la Luz*. La costa gallega prengué el topònim plural *Rías Gallegas* (del topònim tradicional «rías»). La costa asturiana passà a dir-se *Costa Verde*. La de Cantàbria, *Playas Cántabras*. La d'Euskal Herria, *Litoral Vasco*. Als canaris els tocà *Costas Canarias*, i a les Illes Balears, *Costas de Baleares*. Malgrat que no tots foren oficialitzats com a topònims geoturístics (per exemple, *Costas de Baleares*), l'origen de l'estratègia promocional del Registro era dotar d'un marc legal aquestes noves denominacions, per controlar-ne l'ús des del poder estatal.

Si bé la majoria dels topònims precedits de «Costa» eren moderns, l'origen de tots era el de *Costa Brava* (1908), que alhora sembla procedir de la *Costa d'Atzur* (1887)¹⁷ occitana (*Còsta d'Azur* en occità; *Côte d'Azur* en francès). Aquesta costa abraça la part oriental del litoral mediterrani de Provença, entre Cassís i Menton, la costa de Niça i el principat de Mònaco. La part del litoral occidental provençal s'anomenà *Costa Blava* (*Còsta Blava* en occità; *Côte Bleue* en francès), que se situa entre Marsella i la mar de Bèrra.

Per altra banda, el litoral català de la Marenda (Rosselló, Catalunya Nord) és conegut amb el topònim geoturístic de *Costa Vermella* (d'Argelers de la Marenda fins a Cervera de la Marenda), que data de 1912.

17 L'escriptor francès Stéphen Liégeard (Dijon, França, 29 de març de 1830 - Canes, Occitània, 29 de desembre de 1925) escriví aquest any el llibre *La Côte d'azur*, que popularitzà el nom. Sobre aquest topònim, Llull matisa que «en la majoria de llengües no es tradueix, i si han de referir-s'hi, ho fan citant-lo en la forma francesa. A Mallorca, tampoc no el solem traduir a la nostra llengua, però, per vergonya nostra, no utilitzam la forma originària, sinó la versió castellana, precedida sovint de l'article salat, així: "sa Costa Azul".» (Llull, 1994: 96)

La llista de topònims geoturístics al domini lingüístic català

Durant el període franquista al *Registro* s'hi registraren un total de **32** topònims geoturístics als Països Catalans. El primer de tots en oficialitzar-se va ser «Costa Brava» (10 de desembre de 1964), i el darrer «Playas de Orihuela» (30 de març de 1975).

La particularitat d'aquests topònims respecte de la resta de marques turístiques és que tenien, en un principi, l'objectiu principal d'englobar zones sota un sol nom per a la promoció turística. Com veurem, però, hi ha dues categories més de denominacions dins aquest registre: els eslògans de promoció turística i els noms de noves urbanitzacions o finques.

Això ocasionà que uns quants topònims tinguessin èxit i hagin arribat als nostres dies en el camp d'ús quotidià i fins i tot normatiu. També, però, ocasionà que d'altres topònims no fossin tan productius, car romangueren com a marca empresarial, amb la temporalitat que això suposa. Finalment, hi ha hagut urbanitzacions els noms de les quals s'han normativitzat, i d'altres que han recuperat topònims antics.

El brànding turístic

Emilio M. Obiol, al seu estudi (2002), explica molt bé el perquè de tot això: la marca (*brand*) respon a la necessitat de fer visible i identificable la producció i el consum de serveis. Per tant, parlem de nous topònims que alhora responen a una lògica de mercat capitalista. El turisme entra en el mercat, i el producte és l'espai, que necessita una imatge i un producte diferenciat que respongui als valors i desitjos d'un segment del mercat. Explica que les marques són promotores de sinergies turístiques i generadores d'actituds favorables al viatge: «Uno de los primeros objetivos de las marcas turísticas es posicionar, con la mayor nitidez posible, un ámbito territorial turístico y comunicar los recursos fuerza del destino que, normalmente, coinciden con recursos territoriales básicos. De ahí la estrecha conexión entre geografía, turismo y márketing (Mundet, 1996).» (Obiol, 2002: 87) Per això mateix hem de considerar marca no només els eslògans, sinó els noms de les urbanitzacions i, per suposat, els topònims geoturístics.

Tot seguit presentam i classificam la relació completa de topònims per ordre d'inscripció al registre i per comunitat autònoma —regió, durant el període franquista:

Principat de Catalunya (14)			
Topònim	Localització	Ho sol·licita	Ordre d'inscripció
Costa Brava	Litoral de la província de Girona	Ministerio de Información y Turismo, a proposta de la Subsecretaría de Turismo	10 de desembre de 1964
Costa Dorada	Litoral de les províncies de Barcelona i Tarragona	Ministerio de Información y Turismo, a proposta de la Subsecretaría de Turismo	13 de març de 1965
Vallpineda	Finca als termes municipals de Sitges i Sant Pere de Ribes	Diego Casanova Muñoz i Miguel Amirola Abad	13 de març de 1965

Playa de Oro	Litoral de Sitges	Batle de Sitges	24 de març de 1966
Tarragona, balcón del Mediterráneo	Conjunt urbà de la ciutat de Tarragona	Batle de Tarragona	18 de maig de 1966
San Jorge de Alfama	«Finca» de l'Ametlla de Mar; act. urbanització	Enric Nomen Borràs	11 de juny de 1966
Segur de Calafell	«Zona de terreno» situada a Calafell; act. urbanització	José de Orbaneja y Aragón	11 de juny de 1966
Rosamar de Cala Canyet	«Zona de terreno» situada a Santa Cristina d'Aro; act. urbanització	Jaume Martí Reverter, en nom i representació de Rosamar, SA	6 de febrer de 1967
Rocas Doradas de Ametlla de Mar	Urbanització a l'Ametlla de Mar	Emma Drillien	5 d'abril de 1967
Eldorado Playa	Urbanització a Cambrils	Máximo Blasco i Font de Rubinar	26 de maig de 1967
Barcelona, Ciudad de Ferias y Congresos	Ciutat de Barcelona	Batle de Barcelona	7 de setembre de 1967
Selva Brava	Finca a Llagostera i Tossa de Mar	Jaume Fontanals Ardiaca	21 de novembre de 1967
Pont de la Vila	«Centro de Interés Turístico, situado en los términos municipales de Argentona, Mataró y Dosrús (Barcelona)»	Francesc d'Assís Viladevall i Marfà, en nom i representació de Pont de la Vila, SA	15 d'octubre de 1968
Selva Parc del Vallès	Finca? dins Sant Cugat del Vallès	Joaquín Muñoz Aristizabal, en representació de la companyia Ciudad Jardín Montmany, SA	2 d'octubre de 1969

Illes Balears i Pitiüses (9)

Topònim	Localització	Ho sol·licita	Ordre d'inscripció
Isla Blanca	Illa d'Eivissa	Governador civil de les Balears	22 de març de 1965
Playa de Santo Tomás	«Finca de Santo Tomás»; actualment urbanització (el Mercadal; Menorca)	Josep Maria Mercadal Fornaris, administrador gerent d'Agricultura y Actividades Turísticas, SA (AGRYTURSA)	10 de febrer de 1966

Isla Blanca y Azul	Illa de Menorca	Miquel Coll Carreras, president del Foment del Turisme de Menorca	22 d'agost de 1966
Playa de Palma	De Can Pastilla fins a l'Arenal (municipis de Palma i Lluçmajor; Mallorca)	Pere Cabrer Rodríguez, president de l'Asociación Sindical de la Playa de Palma	27 de febrer de 1967
Badia de Llevant	Del cap del Pinar (Son Servera) fins a la punta de n'Amer (Sant Llorenç del Cardassar; Mallorca)	Joan Llinàs Carbonell	7 de setembre de 1967
Estanyol de Migjorn	L'Estanyol de Migjorn (Lluçmajor; Mallorca)	Mateu Monserrat Calafat, batle de Lluçmajor	21 de novembre de 1967
Cor de Mallorca¹	Pou de Judí (Sencelles; Mallorca)	Joan Bennàssar Oliver, batle de Sencelles	18 d'abril de 1968
Playas de Fornells	Urbanització entre Tirant i Fornells (el Mercadal; Menorca)	Rudolf Paul Barta	4 de juny de 1969
S'Algar	L'Algar (Sant Lluís; Menorca)	Gabino Sintés Pons, en nom d'Urbanización San Luis Mediterráneo, SA	2 d'octubre de 1969

¹ L'Ajuntament de Sencelles volia que es digués «Cor de Majorca», però Madrid ho canvià per la nova forma. (Bauzá, Ginard i Ramis, 2018: 298)

País Valencià (9)

Topònim	Localització	Ho sol·licita	Ordre d'inscripció
Costa del Azahar	Litoral de les províncies de Castelló i València	Ministerio de Información y Turismo, a proposta de la Subsecretaría de Turismo	13 de març de 1965
Costa Blanca	Litoral de les províncies d'Alacant, Múrcia i Almeria (fins al cap de Gata)	Ministerio de Información y Turismo, a proposta de la Subsecretaría de Turismo	13 de març de 1965
Dehesa de Campoamor	Finca d'Oriola; act. urbanització	Antoni Tàrraga Escribano	15 de setembre de 1965
Peña María	«Paraje de agreste belleza» de Xestalgar	Batle de Xestalgar	24 de març de 1966

Llano Corinto	Paratge denominat Corinto, a Sagunt	Modesto Gaspar Garcia, gerent de la societat Constructora Saguntina, SL	20 d'octubre de 1966
Polop, Oasis en la Costa Blanca	Vila de Polop	Batle de Polop	14 de gener de 1967
Peñíscola, ciudad en el mar	Ciutat de Peñíscola	Batle de Peñíscola	26 de setembre de 1967
Bahía de los Naranjos	Terme municipal de Cullera	Batle de Cullera	11 d'agost de 1969
Playas de Orihuela	Franja litoral d'Oriola, entre punta Prima i El Mojón	Batle d'Oriola	30 de març de 1975 ¹

¹ Oficialització considerablement tardana respecte dels altres topònims.

Els topònims geoturístics en el camp normatiu i administratiu

La vigència en l'actualitat d'aquesta classe de topònims, com hem apuntat més amunt, és deguda a l'èxit que han tingut més enllà de l'ús purament com a marca turística. Els topònims geoturístics per antonomàsia són, precisament, els qui engloben diversos nuclis en un sol nom, el qual crea un nou marc mental de delimitació geogràfica. Aquests topònims actualment vigents són, per tant, els referits a les costes. Per altra banda, altres topònims s'han socialitzat a partir de l'oficialització i ús administratiu, com ara *Playa de Palma*.

D'aquesta manera, així com n'hi hagué que no foren transparents a la marca, n'hi ha que en l'actualitat s'empren en català i formen part dels nomenclàtors científics i/o de toponímia oficial. Climent Picornell ja anunciava el 1982, en relació amb els noms de les noves urbanitzacions fruit del boom dels seixanta, que «encara que aquests topònims siguin puntuals —és a dir, no afectin superfícies molt extenses—, són al cap i a la fi *dominants*.» (Picornell, 1982: 88)

M. del Mar Gómez apunta que l'activitat del Registro es desenvolupà fins a principi dels anys vuitanta. Si bé no hi ha constància de cap disposició legal que l'hagi derogat, la Constitució de 1978 traspasà les competències turístiques a les comunitats autònomes; d'aquesta manera, per seguir aquesta tasca s'havien de crear els «Registros Regionales de Denominaciones Geoturísticas». Tan sols ho feren Múrcia el 1984 i Castella i Lleó el 1997 (Gómez, 2000: 2), de manera que les comunitats autònomes dels Països Catalans en quedaren al marge.

Criteris ortogràfics

El document 3.1.2. *Regles d'ús de les majúscules i les minúscules* de l'Institut d'Estudis Catalans recull els usos de la majúscula com a marca diacrítica en l'edició de les publicacions de l'IEC des de l'any 1993 fins a 2016. El punt 18.9 tracta dels «Topònims històrics, literaris, geopolítics, geoturístics i georeligiosos»: tots s'escriuen, per norma general, amb majúscula inicial, i en posa com a exemples la Costa Brava o la Costa Est (dels EUA).

Aquests criteris els veurem recollits al portal en línia *Optimot*. Fitxa 791/3: «Noms de lloc històrics, geopolítics i geoturístics (majúscules i minúscules) / sobrenoms de llocs (majúscules i minúscules)»: «S'escriuen amb majúscula inicial tots els substantius i altres elements, tret dels articles i les preposi-

ons, que componen el sobrenom d'un lloc històric, geopolític o geoturístic.» Els exemples són «la Costa Brava» i «la Costa Daurada».

També es recullen a la guia de suport gramatical *GramatIC* de la Generalitat Valenciana: «S'escriuen amb majúscula inicial tots els substantius i adjectius que componen la forma coreferent establida d'un nom de lloc geoturístic», i que «[Costa] Només s'escriu amb majúscula quan forma part del nom turístic propi d'una zona geogràfica.» Els tres exemples són «Vine a Benidorm, la perla de la Costa Blanca», «Té un xalet a la Costa Brava» i «Visitarem la Costa Daurada».

Reculls i vigència

Al Principat de Catalunya hi ha bàsicament dos nomenclàtors que cal tenir en compte:

- **Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya [NOTMC] (2009):** es tracta de la «culminació del projecte sorgit de l'encàrrec que el Parlament de Catalunya (Resolució 563/V, de 7 de maig de 1998), a proposta de la Comissió de Política Cultural, va fer al Govern de la Generalitat de Catalunya perquè portés a terme l'elaboració d'un nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya amb la col·laboració de l'Institut d'Estudis Catalans.» (Moran i Rabella, 2004)
- **Nomenclator estadístic d'entitats de població de Catalunya [NOMENCAT] (2012):** es tracta d'un document d'estadística instrumental de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Generalitat de Catalunya) elaborat el 2012 i publicat el 2013, sobre les entitats de població de la comunitat autònoma de Catalunya, incloent-hi les entitats menors.

Principat de Catalunya		
Topònim franquista	NOTM	Nomencat
Costa Brava	— ¹	— ²
Costa Dorada	Costa Daurada ⁵	—
Vallpineda	Vallpineda	Vallpineda (dins Sant Pere de Ribes)
Playa de Oro	—	—
Tarragona, balcón del Mediterráneo	Tarragona	Tarragona
San Jorge de Alfama	Sant Jordi d'Alfama	Sant Jordi d'Alfama (dins l'Ametlla de Mar)
Segur de Calafell	Segur de Calafell	Segur de Calafell (dins Calafell)
Rosamar de Cala Canyet	—	Rosamar (dins Canyet, a Santa Cristina d'Aro)
Rocas Doradas de Ametlla de Mar	les Roques Daurades	les Roques Daurades (dins l'Ametlla de Mar)
Eldorado Playa	—	—

Barcelona, Ciudad de Ferias y Congresos	Barcelona	Barcelona
Selva Brava	Selva Brava	Selva Brava (dins Llagostera)
Pont de la Vila	—	—
Selva Parc del Vallés	— ³	—

1 Hi ha l'«aeroport de Girona - Costa Brava», que en porta el nom.

2 Hi ha una entitat menor amb el nom «El Golf Costa Brava», dins Santa Cristina d'Aro.

3 Curiosament apareix com a nucli de «Roda de Barà», i no com a topònim geoturístic.

Els principals reculls científics i administratius sobre la toponímia de les Illes Balears i Pitiüses són els següents:¹⁸

Topònims de les Illes Balears [IEC] (1989): informes sobre toponímia de les Illes Balears aprovats pel Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la UIB a petició de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern balear. La Secció Filològica de l'Institut revisà i aprovà els informes en les sessions dels dies 11 de març i 2 de desembre de 1988.

Nomenclàtor de nuclis de població de les Illes Balears [NNPIB] (2001): nomenclàtor per a ús en registres formals sorgit del Gabinet d'Onomàstica del Servei Lingüístic de la UIB, dirigit pel professor Gabriel Bibiloni.

Nomenclàtor Toponímic de les Illes Balears [NOTIB] (1997-2017): de 1997 a 2007 s'elaborà el NOTIB a través de la CTAL (Comissió Tècnica d'Assessorament Lingüístic) del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la UIB. El NOTIB s'adscriví a la Secció Filològica de l'IEC el 14 de desembre de 2014.

Toponímia oficial de les Illes Balears [GOIB] (1986-2004): recull de formes oficials fixades als decrets de toponímia 36/1988, 50/1988, 61/1990 i 2/2004, fruit de la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística de les Illes Balears.

Illes Balears i Pitiüses				
Topònim franquista	IEC (primers topònims normativitzats)	NNPIB	NOTIB	GOIB (topònims oficials)
Isla Blanca	—	—	— ¹	—
Playa de Santo Tomás²	Platja de Sant Tomàs	—	Platja de Sant Tomàs	Platja de Sant Tomàs
Isla Blanca y Azul	—	—	—	—
Playa de Palma	Platja de Palma	(la) Platja de Palma	Platja de Palma (també Platja de s'Arenal)	Platja de Palma

¹⁸ Cal recordar que el Mapa General de Mallorca de Josep Mascaró Passarius (1957) és anterior al Registro.

Badia de Llevant³	—	—	Badia de Son Servera ⁴	—
Estanyol de Migjorn	s'Estanyol de Migjorn / l'Estanyol de Migjorn	l'Estanyol de Migjorn	s'Estanyol de Migjorn (també s'Estanyol)	l'Estanyol de Migjorn / s'Estanyol de Migjorn
Cor de Mallorca	—	—	—	—
Playas de Fornells	—	Platges de Fornells	Platges de Fornells	—
S'Algar	s'Algar / l'Algar	l'Algar	s'Algar	s'Algar / l'Algar

1 A Sant Joan de Labritja hi trobarem «es Margalló (també Illa Blanca)»; es tracta d'una coincidència.

2 En aquesta graella no hem tingut en compte el topònim «Sant Tomàs», tot i que hi està directament relacionat.

3 Trobarem els topònims de «Son Moro» i «Cala Millor», però en cap cas «Badia de Llevant».

4 El Mapa General de Mallorca de Josep Mascaró Passarius també el recull.

Els treballs de referència al País Valencià són els següents:

- **Nomenclàtor Toponímic Valencià [NTV] (1990-2011-):** es tracta d'un projecte interdisciplinari dut a terme per l'Institut Cartogràfic Valencià (ICV) i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL). Els antecedents s'han de cercar entre els anys 1990 i 1998, quan la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana recopilà la toponímia major de la totalitat de municipis valencians. Entre 2000 i 2008 l'Institut Cartogràfic Valencià els georeferencià, i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua hi prengué part amb el treball de recopilació i normalització dels topònims. Des de 2011 s'actualitza constantment el Nomenclàtor Toponímic Valencià. Segons el mateix web de l'ICV, els resultats es poden consultar al cercador en línia del CTV; per aquest motiu, i perquè no hem trobat manera de consultar una base de dades del NTV, és l'únic que tindrem en compte.
- **Corpus Toponímic Valencià [CTV] (1990-2009):** també conegut com l'*Atles Toponímic Valencià*, que fou el primer nom que tingué. Es tracta del major corpus de topònims del País Valencià, dut a terme per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Hi apareixen els topònims de la zona lingüística catalana i de la castellana. El seu origen es remunta als anys 1990-1991, en què la Conselleria d'Educació i Ciència i la Universitat de València organitzaren un Mestratge de Toponímia, dirigit per Vicenç Rosselló i Emili Casanova, per formar investigadors especialitzats en aquest camp. D'aquest Mestratge nasqué l'*Atles Toponímic Valencià* (ATV), que finalment esdevingué el Corpus Toponímic Valencià (CTV).

País Valencià	
Topònim franquista	CTV
Costa del Azahar	—
Costa Blanca	—
Dehesa de Campoamor	Dehesa de Campoamor (Orihuela, Pilar de la Horadada)
Peña María	Peña de María (Chulilla, Gestalgar)

Llano Corinto	Corinto (Sagunt)
Polop, Oasis en la Costa Blanca	—
Peñíscola, ciudad en el mar	Peñíscola
Bahía de los Naranjos	— ¹
Playas de Orihuela	— ²

1 Cada platja de Cullera té el seu topònim, però al CTV no hi trobam el topònim geoturístic.

2 Passa el mateix que amb el topònim anterior.

Els topònims geoturístics del Registro, un per un

Tot seguit veurem els topònims per comunitat autònoma, classificats i comentats:

Principat de Catalunya

Hi comptam tres conjunts o topònims litorals; vuit topònims que fan referència a la promoció d'urbanitzacions, majorment litorals, dels quals n'hi ha que recullen la toponímia tradicional i n'hi ha que són completament nous; dos eslògans i la promoció d'una finca de muntanya.

Conjunts litorals:

- **Costa Brava:** comprèn el litoral des de la roca de sa Palomera, a Blanes (la Selva), fins a Portbou (Alt Empordà), a la frontera amb Catalunya Nord, en què confronta amb la Costa Vermella. El nom sorgeix el 12 de setembre de 1908, quan Ferran Agulló (Sant Feliu de Guíxols, 1863 - Santa Coloma de Farners, 1933) publicà a *La Veu de Catalunya* l'article «Per la Costa Brava». Abans d'això no hi havia manera d'anomenar el conjunt d'aquest litoral, i es parlava o bé de les costes de llevant, o bé la marina de la Selva i de l'Empordà. Segons Irene Casellas, l'adjectiu *brava* s'aplicava a la costa nord mallorquina. Per a més informació, vegeu Casellas (2008).
- **Costa Dorada:** el Govern franquista el 1962 ja emprava el topònim; per exemple, la Secretaria de Ordenación Económico Social de la Presidencia del Gobierno publicà l'*Estudio sobre un plan para la ordenación turística de la Costa Dorada*. El 20 d'agost de 1962 es creà l'Asociación Turística de la Costa Dorada. Abraça el territori litoral de les províncies de Barcelona i Tarragona, tot i que a la pràctica aquest topònim ha passat a denominar tan sols el de Tarragona. (Obiol, 2002: 87)
- **Playa de Oro:** es tracta del litoral de Sitges. És un nom que té certa vigència en la promoció residencial o turística, en català *Platja d'Or*. Per exemple, hi ha l'empresa immobiliària Fincas Platja d'Or. El gener de 1930 la Societat d'Atracció de Forasters de Sitges convocà un concurs per triar l'adjectiu més escaient per a la platja de Sitges. El 23 de febrer es trià la proposta d'Enric Sala: *Platja d'Or*, i els seus equivalents en altres llengües: *Playa de Oro* (castellà), *Plage d'Or* (francès), *The gold beach* (anglès)... El premi fou de 200 pessetes.

Urbanitzacions i nuclis urbans:

- **Eldorado Playa:** es tracta d'una urbanització i complex hotelier litoral de Cambrils (Baix Camp), el nom dels quals actualment només es conserva de manera testimonial. Hi trobarem l'hotel Estival

Eldorado Resort o l'habitatge de lloguer turístic El Dorado Villa Catalunya. Actualment el topònim oficial és el tradicional: *l'Ardiaca*. Per a més informació sobre la seva història, vegeu «Pueblo Eldorado Playa» a la bibliografia.

- **Rocas Doradas de Ametlla de Mar:** es tracta d'una urbanització coneguda en l'actualitat com a *Roques Daurades*, al terme municipal de l'Ametlla de Mar (Baix Ebre).
- **Rosamar de Cala Canyet:** es tracta d'una urbanització coneguda actualment com a *Rosamar*, ubicada a Cala Canyet, al terme municipal de Santa Cristina d'Aro (Baix Empordà).
- **San Jorge de Alfama:** es tracta d'una urbanització que beu d'un topònim tradicional litoral: *Sant Jordi d'Alfama*, a l'Ametlla de Mar (Baix Ebre). A la vora s'hi troba el castell de Sant Jordi d'Alfama: una fortalesa construïda el segle XVIII al golf de Sant Jordi.
- **Segur de Calafell:** es tracta d'un nucli tradicional litoral del terme municipal de Calafell (Baix Penedès).
- **Selva Brava:** urbanització litoral al terme municipal de Llagostera (Gironès).
- **Selva Parc del Vallès:** no tenim clar si es tracta del Vallès Parc de Sant Quirze del Vallès (Vallès Occidental), atès que s'inscriu a Sant Cugat del Vallès, i allà no hi hem trobat cap topònim actual semblant.
- **Vallpineda:** es tracta d'un nucli a Sant Pere de Ribes (Garraf), que també abraça el terme municipal de Sitges.

Eslògans:

- **Tarragona, balcón del Mediterráneo:** es tracta d'un eslògan que té certa vigència en la promoció turística en l'actualitat, l'origen del qual és més antic. Entre el 1956 i el 1958 es produí la pel·lícula *Tarragona. Balcón del Mediterráneo*, amb l'objectiu de promoure la ciutat turísticament. Sembla que aquest n'és l'origen. (Per a més informació, vegeu Plaza, 2018, i Piqué, 2014.)
- **Barcelona, Ciudad de Ferias y Congresos:** mitjançant aquest eslògan es promogué Barcelona com a ciutat de fires i congressos. Per exemple, el podem trobar al programa de festes de la Mercè de 1969. No deixa de ser curiós que hi hagués marques turístiques que s'oficialitzassin com a topònim geoturístic.

Altres:

- **Pont de la Vila:** es tracta un nom promogut per l'empresa Pont de la Vila, SA. No hem trobat informació relativa al seu ús en la promoció turística. Es tracta d'una finca amb aquest nom, que pressuposam tradicional, ubicada a la muntanya, al parc forestal de Mataró.

Illes Balears i Pitiüses

Tenim bàsicament marques turístiques per a les illes d'Eivissa i de Menorca; topònims litorals, ja sigui per a promoció d'urbanitzacions d'estiueig (Menorca) o per a promoció turística des del propi ajuntament (Mallorca). Finalment trobam un topònim per al turisme d'interior. Curiosament hi ha tres topònims oficialitzats en català: «Badia de Llevant» (Mallorca), «Estanyol de Migjorn» (Mallorca) i «S'Algar» (Menorca).

Illes:

- **Isla Blanca:** el nom li va posar Santiago Rusiñol el 1913,¹⁹ fruit d'un viatge a final de 1912. Escriví a la secció *Glosari de L'Esquella de la Torratxa*, sota el pseudònim de Xarau, «Aquesta bella lviça, tant blanca, tant alegre, tant riallera, per sobre, per sota està sembrada de tombes.» De llavors ençà, es començà a parlar de l'«illa blanca» per referir-se a Eivissa. L'èxit fou tal que, per exemple, hi hagué l'Hotel Isla Blanca al passeig de s'Alamera. Aquesta denominació sempre ha funcionat com a expressió bucòlica i com a marca turística, més que com a topònim.
- **Isla Blanca y Azul:**²⁰ amb una idea consemblant a Eivissa, aparegué aquest nom. El nom és antic, i a la dècada de 1930 hi havia cartells de promoció turística en francès que deien «Minorque, l'île blanche et bleue». En trobarem una certa vigència als llibres *Menorca. La isla blanca y azul. The white and blue island*, de Josep Mascaró Passarius (1970), i *Meri en la isla blanca y azul* (2009), de Juana M. Mercadal Riudavets. No obstant això, creiem que el seu origen és el llibre *Menorca. La isla Blanca-Azul (impresiones de un viaje)*, d'Alicia Davins, publicat a Barcelona el 1925. També hem vist que així és anomenada l'illa de Santorini.

Conjunts litorals:

- **Badia de Llevant:** ús de baixa intensitat i radicat a Cala Millor. Hem trobat les referències següents:

A Son Servera, des de Son Moro (Cala Millor) fins pràcticament a la mar, hi ha l'avinguda de la Badia de Llevant. El 1980 un grup de pares de Cala Millor varen impulsar la creació del club de futbol CF Atlètic Badia de Llevant, que comptava amb el suport de l'Associació Hotelera de la Badia de Cala Millor. L'any següent es fusionà amb el CD Serverense, i en resultà el Club Esportiu Badia Cala Millor Son Servera.

Ha existit l'Agrupació Gastronòmica Badia de Llevant. També trobarem l'Associació de Comerciants de la Badia de Llevant. Finalment trobarem l'empresa hotelera Badia de Llevant, SL, amb domicili a Son Moro (Hotel Verónica).

- **Playa de Palma:** es tracta d'un topònim oficialitzat i plenament inserit en el camp administratiu a través de la normativització en *Platja de Palma*. Actualment es troba en vies de socialització en la població i substitueix la toponímia tradicional, malgrat que hi ha diversos usos amb delimitacions distintes. La delimitació geoturística original abraçava els nuclis de Can Pastilla, les Fontanelles, Sometimes, les Meravelles i l'Arenal (vegeu-ne un estudi complet a Martorell, 2017).

Urbanitzacions i nuclis urbans:

- **S'Algar:** sembla un nom tradicional, que s'oficialitza des de l'empresa que suposam promotora d'una urbanització en aquest indret del municipi de Sant Lluís (Menorca): Urbanización San Luis Mediterráneo, SA. Segons Juli Moll, és correcte.
- **Estanyol de Migjorn:** es tracta d'un topònim històric, situat al terme municipal de Llucmajor, l'origen del qual és antic i popular. Segons Cosme Aguiló, «Abans de l'edificació del nucli actual, designava el conjunt de casetes de mariners que es veu encara a sa punta de s'Estelella. Tanmateix, el nom no parteix exactament d'aquí, sinó de l'aigua estancada de la desembocadura des torrent de Garonda.» (Aguiló, 1996: 42-43). Afegeix: «Modernament, i sols de manera oficial, se'n diu *s'estanyol de Migjorn*, per evitar la confusió amb altres llocs de l'illa que porten el mateix nom.» (Ib.: 43)

¹⁹ Suposam que seguint la idea de *L'illa de la calma* (1905), amb la qual es referí a Mallorca en aquesta obra en prosa.

²⁰ Sobre la promoció turística de Menorca i aquest topònim en concret, vegeu Méndez, 2017a i 2017b.

- **Playa de Santo Tomás:** es tracta d'una urbanització coneguda actualment com a *Sant Tomàs*, i la platja que hi ha enfront, com a *platja de Sant Tomàs*.
- **Playas de Fornells:** es tracta d'una urbanització d'estiueig al nord de l'illa de Menorca. Actualment el nom s'ha catalanitzat en *Platges de Fornells*, tot i que no és oficial. Juli Gómez proposa que el nom més adequat per a la urbanització és *Tirant Nou*. La platja mai no s'ha dit *de Fornells*, sinó *Tirant*.

Eslògan:

- **Cor de Mallorca:** com a curiositat, la marca de galetes Quely (del municipi d'Inca) intentà registrar-se prèviament com a «Cor de Mallorca», però l'empresa diu que no els deixaren, perquè era una expressió en català. Dit això, parlem del topònim: tradicionalment hi ha hagut molts d'indrets que s'han definit com el centre geogràfic de Mallorca,²¹ un dels quals és el pou de Judí, a Sencelles. Aquesta creença, el batle de Sencelles decidí convertir-la en eslògan de promoció turística: «Se sap que es pou de Judí / és en es cor de Mallorca. / Si hi ha una dona xorca, / que en begui: podrà parir!» (Bauzà, Ginard i Ramis, 2018: 291). Vegeu-ne un estudi complet a Bauzà, Ginard i Ramis, 2018.

País Valencià

Com a la resta del país, al País Valencià hi trobam conjunts litorals (tres), urbanitzacions i nuclis urbans (dos) i eslògans (tres). Finalment, hi tenim un topònim rural oficialitzat per a la promoció turística, *Peña María*, i el que sembla un eslògan destinat a un terme municipal, però que acaba servint de sobrenom per a la franja litoral: *Bahía de los Naranjos*.

Conjunts litorals:

- **Costa del Azahar:** el topònim neix amb el Registro. Abraça la franja litoral de les províncies de Castelló de la Plana i València (entre Sòl de Riu i el cap de la Nau). No obstant això, a la pràctica s'uniprovincialitzà a Castelló (Obiol, 2002: 87), i aquest n'és l'ús actual. Per altra banda, en català s'ha socialitzat l'ús de *Costa dels Tarongers* o també *Costa de la Tarongina* (traducció literal).
- **Costa Blanca:** topònim que també neix amb el Registro. Denomina la franja litoral de la província d'Alacant i s'estén pel litoral de Múrcia i Almeria, fins al cap de Gata. No obstant això, a la pràctica ha denominat tan sols Alacant (íd.), i aquest n'és l'ús actual.
- **Playas de Orihuela:** Oriola és la capital del Baix Segura, comarca majoritàriament castellanoparlant. Les platges d'Oriola (16 quilòmetres) en són unes quantes, a les quals s'han construït diverses urbanitzacions. El nom comú de *Playas de Orihuela* actualment té vigència en la promoció turística, malgrat que també s'empra el terme *Orihuela Costa*. Com les costes, no presenta cap problema de substitució dels topònims.

Urbanitzacions i nuclis urbans:

- **Dehesa de Campoamor:** urbanització al terme municipal d'Oriola (Baix Segura), el nom de la qual es continua emprant.
- **Llano Corinto:** es tracta d'una urbanització litoral al terme municipal de Sagunt (Camp de Mor-

21 Tradicionalment s'ha considerat Inca com el «Cor de Mallorca»; el centre geogràfic, s'ha dit que era a Lloret de Vistalegre (el pou de Llorac, la comuna de Lloret i la plaça del Pou); Sineu (el campanar de Sineu); Sant Joan (el pou de la Baronia o de Solanda); Sencelles (el pou de Judí); i Costitx (els pous de Costitx). Sobre el centre geogràfic de Mallorca, veg. Bauzà, Ginard i Ramis, 2017.

vedre), la qual s'oficialitzà com a *Llano Corinto*. De tota manera, l'ús que se n'ha fet fins ara és *Corinto*, o la forma catalanitzada *Corint*.

Eslògans:

- **Peñíscola, ciudad en el mar:** aquest eslògan és motivat pel fet que l'enclavament de la ciutat vella és arran de la mar. La marca té certa vigència en l'actualitat; per exemple, el 1970 es fundà la revista cultural i d'actualitat *Peñíscola, Ciudad en el Mar*, la qual encara es publica. També s'empra en català: *Peníscola, ciutat en el mar*.
- **Polop, Oasis en la Costa Blanca:** es tracta d'un eslògan pràcticament desaparegut, relatiu a Polop (Marina Baixa), del qual no hem trobat cap referència catalanitzada.

Altres:

- **Peña María:** es tracta d'un topònim aparentment tradicional, situat a l'interior del País Valencià, al terme municipal de Xestalgar (en castellà aragonès —*xurro*—, Chestalgar), en castellà i oficialment, Gestalgar (els Serrans). Peña María és un paratge natural i cim de muntanya, on hi ha un alberg rural anomenat Peña María de Gestalgar.
- **Bahía de los Naranjos:** malgrat que en origen és un sobrenom per al terme municipal de Cullera, sembla que se socialitzà com a sobrenom per al litoral de Cullera (Ribera Baixa), amb diverses platges. Sembla que aquest nom és degut al fet que abans d'urbanitzar-se hi havia tarongers fins a la vorera de mar.

Conclusions

Amb aquest treball consideram assolit l'objectiu de confeccionar un document que tracti dels orígens i vigència dels topònims que s'oficialitzaren de 1964 a 1975 al nostre domini lingüístic amb l'objectiu de turistificar entorns, fruit de la revolució socioeconòmica que suposà el boom turístic de la dècada de 1960.

Com és natural, hi ha topònims que han suposat una anècdota en la història i d'altres que han significat una revolució en la concepció de l'espai geogràfic des del punt de vista sociològic. Esperam, per tant, que aquesta comunicació contribueixi a la reflexió sobre els efectes de la seva vigència en el camp normatiu i el que suposa per a la identitat col·lectiva. Tal com apuntava Climent Picornell el 1982: «Al cap i a la fi, la lluita per a la recuperació i la restitució dels topònims substituïts i arrabassats no és més que una altra empenta al procés de recuperació de les senyes d'identitat que, ben segur, el Turisme ha sementejat però no ha aconseguit esbucar.» (Picornell, 1982: 93)

Tota assimilació té un cost, i en aquest cas no es tracta de propostes toponímiques recents. Creiem que és urgent i necessària la revisió d'aquesta classe de topònims, sobretot aquells que han originat processos de substitució d'usos toponímics, com és el cas de *Platja de Palma*.

Annex

Mapes

Mapa 1. Autoria pròpia a través d'un fitxer vectorial a Wikimedia Commons original de Joan M. Borràs.

Topònims geoturístics al Principat de Catalunya

(Comunitat Autònoma de Catalunya)

1. Costa Brava
2. Costa Daurada
3. Vallpineda
4. Playa de Oro
5. Tarragona, balcón del Mediterráneo
6. San Jorge de Alfama
7. Segur de Calafell
8. Rosamar de Cala Canyet
9. Rocas Doradas de Ametlla de Mar
10. Eldorado Playa
11. Barcelona, Ciudad de Ferias y Congresos
12. Selva Brava
13. Pont de la Vila
14. Selva Parc del Vallés

Mapa 2. Autoria pròpia a través d'un fitxer vectorial a Wikimedia Commons original d'Emilio Gómez Fernández.

Topònims geoturístics a les illes Balears i Pitiüses

1. Isla Blanca
2. Playa de Santo Tomás
3. Isla Blanca y Azul
4. Playa de Palma
5. Badia de Llevant
6. Estanyol de Migjorn
7. Cor de Mallorca
8. Playas de Fornells
9. S'Algar

Mapa 3. Autoria pròpia a través d'un fitxer vectorial a Wikimedia Commons original de Joan M. Borràs.

Topònims geoturístics al País Valencià

- 1. Costa del Azahar
- 2. Costa Blanca
- 3. Dehesa de Campoamor
- 4. Peña María
- 5. Llano Corinto
- 6. Polop, Oasis en la Costa Blanca
- 7. Peñíscola, ciudad en el mar
- 8. Bahía de los Naranjos
- 9. Playas de Orihuela

Document 1. Llibre *Menorca. La isla blanca-azul (impresiones de un viaje)* de 1925.
Font: article en venda al portal en línia Todocolección.

Document 2. Postal dels anys 70.

Font: article en venda al portal en línia Todocolección

Document 3. Fotograma de la pel·lícula *Tarragona. Balcón del Mediterráneo* (1955-1959).

Font: Arxiu Municipal de Tarragona. [En línia]

Document 4. Primer anunci de promoció de Playa de Palma, al diari *Baleares* (12 de juliol de 1964).

Document 5. Logotip i marca actual de la Costa Blanca.

Font: costablanca.org

Document 6. Logotip i marca actual de Polop.
Font: costablanca.org

Document 7. Postal de Peníscola, *Ciudad en el Mar*.
Font: article en venda al portal Todocolección.

Document 8. Fullet informatiu de Roques Daurades en francès.
 Font: article en venda al portal Todocolección.

Document 9. Postal d'Eldorado Playa.
 Font: article en venda al portal eBay.

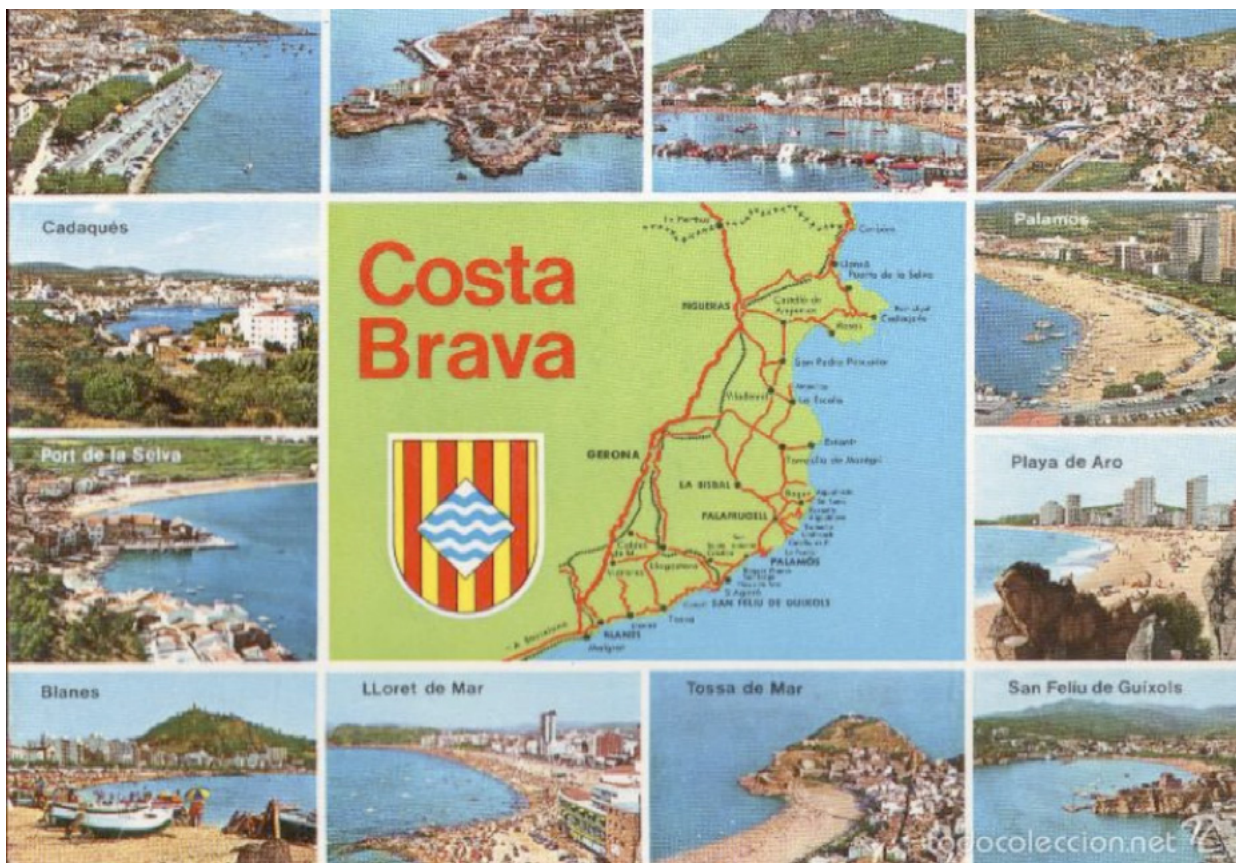
Document 10. Postal de Cullera (*Bahía de los Naranjos*).

Font: article en venda al portal Todocolección.

Document 11. Postal de la Costa Brava amb l'escut provincial de Girona.

Font: article en venda al portal Todocolección.

Document 12. Postal de la Costa Daurada amb l'escut provincial de Barcelona.

Font: article en venda al portal Todocolección.

Bibliografia

Acadèmia Valenciana de la Llengua: *Corpus Toponímic Valencià*. [En línia] <<https://www.avl.gva.es/corpus-toponimic-valencia>> [Consulta 01/10/2018]

(2009): *Corpus Toponímic Valencià. Ordenat per paraules. Volum I*. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. [En línia] <<http://www.avl.gva.es/documents/31987/99450/CTV/c2a1b117-2df6-4c78-a736-0cf84b8150b1>> [Consulta 01/10/2018]

Aguiló, Cosme (1996): *La toponímia de la costa de Lluçmajor*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Ayuntamiento de Orihuela: «Playas». [En línia] <<http://www.orihuela.es/via-publica-medio-ambiente-y-territorio/playas/playas/>> [Consulta 01/10/2018]

«II Mostra Gastronòmica de Cala Millor, Badia de Llevant», a *Cala Millor*, núm. 43, 25 de setembre de 1991: 30-31. [En línia] <http://ibdigital.uib.cat/greenstone/collect/premsaForanaMallorca/index/assoc/Cala_Mil/lor_1991/_mes09_n/0043.dir/Cala_Millor_1991_mes09_n0043.pdf> [Consulta 29/09/2018]

Baret, David (2013): «Playas de Fornells: las dos caras de un mismo paraíso», a *Última Hora*. [En línia] <<https://ultimahora.es/noticias/economico/2013/11/12/112289/playas-fornells-dos-caras-mismo-paraíso.html>>. [Consulta 29/09/2018]

Bauzà Llinàs, Joan; Ginard Bujosa, Antoni i Ramis Puig-Gros, Andreu (2017): *El centre geogràfic de Mallorca. Percepció del territori i identitat local*. Palma: El Gall Editor.

(2018): *El pou de Judí i el «Cor de Mallorca». Entre la tradició i la promoció turística*.

Bibiloni, Gabriel [director]; Planisi, Hermínia; Rigo, Carolina; Rosselló, Margalida i Serra, Isabel (2001): *Nomenclàtor de nuclis de població de les Illes Balears*. [En línia] <<http://bibiloni.cat/toponimiabalear/>> [Consulta 29/09/2018]

Boletín Oficial del Estado (BOE) [En línia]

- Núm. 87, 10 d'abril de 1964: 4520. «Registro de Denominaciones Geoturísticas»
- Núm. 310, 26 de desembre de 1964: 17311. «Costa Brava»
- Núm. 24, 27 de març de 1965: 4570 «Costa Dorada», «Costa del Azahar» i «Costa Blanca»
- Núm. 77, 31 de març de 1965: 4827. «Vallpineda»
- Núm. 81, 5 d'abril de 1965: 5104. «Isla Blanca»
- Núm. 236, 2 d'octubre de 1965: 13393. «Dehesa de Campoamor»
- Núm. 49, 26 de febrer de 1966: 2363-2364. «Playa de Santo Tomás»
- Núm. 86, 11 d'abril de 1966: 4298. «Playa de Oro» i «Peña María»
- Núm. 145, 18 de juny de 1966: 7702. «Tarragona, balcón del Mediterráneo»
- Núm. 175, 23 de juliol de 1966: 9450. «San Jorge de Alfama» i «Segur de Calafell»
- Núm. 265, 5 de novembre de 1966: 13952. «Llano Corinto»
- Núm. 223, 17 de setembre de 1966: 11912. «Isla Blanca y Azul»
- Núm. 31, 6 de febrer de 1967: 1638. «Polop, Oasis en la Costa Blanca»
- Núm. 53, 3 de març de 1967: 2969. «Rosamar de Cala Canyet»
- Núm. 85, 10 d'abril de 1967: 4737. «Playa de Palma»
- Núm. 106, 4 de maig de 1967: 5840. «Rocas Doradas de Ametlla de Mar»
- Núm. 143, 16 de juny de 1967: 8412. «Eldorado Playa»
- Núm. 175, 24 de juliol de 1967: 10519. «Playa de Oro»
- Núm. 239, 6 d'octubre de 1967: 13712-13713. «Barcelona, Ciudad de Ferias y Congresos» i «Badia de Llevant»
- Núm. 247, 16 d'octubre de 1967: 14162. «Peñíscola, ciudad en el mar»
- Núm. 295, 11 de desembre de 1967: 17133. «Selva Brava» i «Estanyol de Migjorn»
- Núm. 106, 2 de maig de 1968: 6477. «Cor de Mallorca»
- Núm. 276, 16 de novembre de 1968: 16359. «Pont de la Vila»
- Núm. 160, 5 de juliol de 1969: 10633. «Playas de Fornells»
- Núm. 206, 28 d'agost de 1969: 13735. «Bahía de los Naranjos»
- Núm. 253, 22 d'octubre de 1969: 16520. «Selva Parc del Vallès» i «S'Algar»
- Núm. 101, 28 d'abril de 1970: 6740. «Mareny Blau»
- Núm. 170, 17 de juliol de 1975: 15463. «Playas de Orihuela»

<https://www.boe.es/diario_boe/> [Consulta 30/09/2018]

C. D. Serverense: «El Club». [En línia] <<http://cdserverense.com/ca/el-club/>> [Consulta 29/09/2018]

Casellas, Irene (2008): «Cent anys de turisme», a *Presència*, núm. 1902, del 8 al 14 d'agost de 2018, any XLIII, dins el monogràfic *Costa Brava centenària. 1908-2008*.

Generalitat de Catalunya (2013): *NOMENCAT. Nomenclàtor estadístic d'entitats de població de Catalunya*. Institut d'Estadística de Catalunya.

(2009): *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya*. Departament de Territori i Sostenibilitat. [En línia] <http://territori.gencat.cat/ca/01_departament/documentacio/territori-i-urbanisme/cartografia/nomenclator_oficial_de_toponimia_de_catalunya/> [Consulta 29/09/2018]

Optimot. Consultes lingüístiques [En línia] <<http://aplicacions.llengua.gencat.cat/llc/AppJava/index.html>> [Consulta 29/09/2018]

Generalitat Valenciana: *Nomenclàtor Toponímic Valencià*. Conselleria d'Habitatge, Obres Públiques i Vertebració del Territori. Institut Cartogràfic Valencià. [En línia] <<http://www.icv.gva.es/ca/nomenclator-toponimico-valencia>> [Consulta 01/10/2018]

Gramatic. Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport. [En línia] <<http://www.salt.gva.es/ca/gramatic>> [Consulta 29/09/2018]

Gómez Lozano, M. del Mar (2000): «La denominación geoturística como herramienta estratégica de la promoción de los destinos turísticos en España. Consideraciones sobre su régimen jurídico», a *Revista de Derecho Mercantil*, núm. 236: 695-716. [En línia] <<http://repositorio.ual.es/bitstream/handle/10835/3521/LA%20DENOMINACI%C3%93N%20GEOTUR%C3%8DSTICA%20COMO%20HERRAMIENTA%20ESTRATEGICA-2000.pdf>> [Consulta 07/09/2018]

González, M. A (2018): «La isla blanca», a *Diario de Ibiza*. [En línia] <<https://www.diariodeibiza.es/pitiuses-balears/2018/05/27/isla-blanca/991464.html>> [Consulta 29/09/2018]

Govern de les Illes Balears (1986-2004): *Toponímia oficial de les Illes Balears*. [En línia] <http://slg.uib.cat/digitalAssets/149/149776_toponimiaoficial_ib.pdf> [Consulta 29/09/2018]

Gran Enciclopèdia Catalana: «Costa Vermella» i «Costa dels Tarongers». [En línia] <<https://www.enciclopedia.cat/>> [Consulta 01/10/2018]

«Hotel Isla blanca», a *Itinerarios históricos en las Islas Baleares (Diario de Mallorca)*. [En línia] <<https://mas.diariodemallorca.es/itinerarios-historicos/hotel-isla-blanca/>> [Consulta 29/09/2018]

Institut d'Estudis Catalans (1989): *Topònims oficials de les Illes Balears*. Publicat per acord del 21 de desembre de 1989. [En línia] <http://slg.uib.cat/digitalAssets/449/449302_toponims-de-les-illes-balears.pdf> [Consulta 19/10/2018]

(1993-2016): *Regles d'ús de les majúscules i les minúscules* (versió 2, 6.10.2016). [En línia] <http://criteria.espais.iec.cat/files/2016/10/3-1-2_Regles-de-maj%C3%BAscules-i-min%C3%BAscules-amb-%C3%ADndex_02-1.pdf> [Consulta 29/09/2018]

(1997-2017): *Nomenclàtor Toponímic de les Illes Balears*. [En línia] <<http://notib.recerca.iec.cat/>> [Consulta 29/09/2018]

Llull Martí, Antoni (1994): «Els colors en els topònims», a *X Jornada d'Onomàstica i Toponímia*. Inca, 1994, a *Sobre onomàstica. Jornades d'Antroponímia i Toponímia (1993-2002)*. Coordinadores: Hermínia Planisi Gili i Margalida Rosselló Gaià. Palma: Universitat de les Illes Balears (2004): 91-96.

Magadán Díaz, Marta i Rivas García, Jesús (2012): *Estructura, Economía y Política Turística*. Uviéu, Septem Ediciones.

Marín, José Francisco i Ahumada, M. J. —fotografies— (2015): «Cuando Fraga Iribarne quiso promocionar turísticamente l'Albiol (Tarragona)», al blog *Alveolus. Defensa i millora del territori i patrimoni de l'Albiol i entorn*. [En línia] <<http://alveolus.cat/?p=347>> [Consulta 01/10/2018]

Martorell Paquier, Dídac (2017): «Platja de Palma: topònim franquista. La toponímia major dels barris i pobles de s'Arenal», a *I Jornades d'Estudis: el Pla de Sant Jordi*: 297-321. Palma: Ajuntament de Palma.

Mascaró Passarius, Josep (1987): *Mapa General de Mallorca. Croquis topogràfic a escala aprox. 1 : 31.250 formado por J. Mascaró Pasarius*. Palma: V. Colom R (2a edició; 1a 1957).

Méndez Vidal, Alfons (2017a): «La Menorca del Ministeri d'Informació i Turisme (1965-1974)», a *Es Diari*, 22 d'agost de 2017: 23. [En línia] <<http://www.ime.cat/Documents/Documents/13373doc4.pdf>> [Consulta 29/09/2018]

(2017b): *A la recerca del paradís. Història del turisme de Menorca*. Menorca: Consell Insular de Menorca i Institut Menorquí d'Estudis.

Moll i Gómez de la Tia, Juli (2006): «La toponímia a les zones turístiques», a *II Jornades de Normalització Lingüística de Menorca*. [En línia] <<http://sal.cime.es/Contingut.aspx?IdPub=202>> [Consulta 01/10/2018]

Moran, Josep i Rabella, Anton (2004): «El Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya», a *Llengua & Literatura*, 15, 2004. [En línia] <<https://publicacions.iec.cat/Front/repository/pdf/00000030/00000038.pdf>> [Consulta 30/09/2018]

Obiol Menero, Emilio M. (2002): «Marcas turísticas y territorio. Un análisis geográfico del turismo valenciano», a *Cuadernos de Turismo*, núm. 9, 2002: 85-101. [En línia] <<http://revistas.um.es/turismo/article/view/21941/21231>> [Consulta 01/10/2018]

Pagès Mas, Jordi (2002): «La situació de la toponímia al litoral de Calvià», a *XV Jornada d'Antroponímia i Toponímia*. Manacor, 2002, a *Sobre onomàstica. Jornades d'Antroponímia i Toponímia (1993-2002)*. Coordinadores: Hermínia Planisi Gili i Margalida Rosselló Gaià. Palma: Universitat de les Illes Balears (2004): 387-393.

Picornell, Climent (1982): «La nova toponímia a les Illes Balears. Una aportació als topònims sorgits arrel del turisme», a *Butlletí Interior. Societat d'Onomàstica*. Palma: Societat d'Onomàstica: 86-100.

Piqué Padró, Jordi (2014): «Història d'una pel·lícula. Tarragona. Balcón del Mediterráneo (1955-1959)», a *Kesse*, núm. 46, desembre de 2011: 32-35. [En línia] <https://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/arxiu-municipal-tarragona/difusio/dades-historiques-de-la-ciutat/tarragona.-balcon-del-mediterraneo/article_historia-duna-pel-licula> [Consulta 01/10/2018]

Plaza, Anna (2018). «“Tarragona, balcón del Mediterráneo” des de fa 70 anys», a *Fet a Tarragona* [En línia] <<http://www.fetatarragona.cat/2018/08/01/tarragona-balcon-del-mediterraneo-des-de-fa-70-anys/>> [Consulta 01/10/2018]

«Polop, el oasis de la Costa Blanca», al blog *La Guía del Turista de la Marina. Costa Blanca*. [En línia] <<https://laguiadelturista.es/blog/polop-el-oasis-de-la-costa-blanca/>> [Consulta 01/10/2018]

«Pueblo Eldorado Playa» [En línia] <http://www.pep-info.com/1pep/pep_history/pep_history_e.pdf> [Consulta 30/09/2018]

Quely: «Història. Coneix més a fons la nostra companyia». [En línia] <<http://quely.com/ca/historia>> [Consulta 07/09/2018]

Rusiñol, Santiago —*Xarau*— (1913): «L'illa Blanca. L'illa interior», a *L'Esquella de la Torratxa*, núm. 1785, 14 de març: 182-184. [En línia] <http://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.cmd?path=4035424&forma=&presentacion=pagina&posicion=6> [Consulta 29/09/2018]

Salom Ripoll, Aguas Vivas (2011): *Comunitat Valenciana. Territorio, destino y marca. Un análisis general de sus herramientas comunicativas*. Tesi doctoral dirigida per Rafael López Lita. Castelló: Universitat Jaume I. Facultat de Ciències Humanes i Socials. [En línia] <<https://www.thesisred.net/handle/10803/129674>> [Consulta 07/09/2018] <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000041/00000055.pdf>> [Consulta 29/09/2018]

«Sitges Platja d'Or», al blog *Retalls de Sitges* [En línia] <<http://retallsdesitges.blogspot.com/2012/10/sitges-platja-dor.html>> [Consulta 01/10/2018]

Torres Camacho, Jesús Nicolás (2015): «Turismo, patrimonio y desarrollo económico a través de las denominaciones geoturísticas en el franquismo», a *Impulso al desarrollo económico a través del Turismo: VIII Jornadas de Investigación en Turismo*: 257-272. [En línia] <<http://hdl.handle.net/11441/53026>> [Consulta 01/10/2018]

Mapes base

Tots els mapes base són agafats de Wikipedia Commons: <https://commons.wikimedia.org>

Principat de Catalunya: «Mapa comarcal de Catalunya.svg». Autor: Joan M. Borràs.

Illes Balears i Pitiüses: «Islas_Baleares_-_Mapa_municipal.svg». Autor: Emilio Gómez Fernández.

País Valencià: «Mapa_comarcal_del_País_Valencià.svg». Autor: Joan M. Borràs.

Altres

Arxiu Municipal de Tarragona: Fotograma de la pel·lícula *Tarragona. Balcón del Mediterráneo* (1955-1959). [En línia] <<https://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/arxiu-municipal-tarragona/difusio/dades-historiques-de-la-ciutat/tarragona.-balcon-del-mediterraneo>> [Consulta 02/10/2018]

Agraïments

Andreu Ramis Puig-gròs. Aportació dels estudis sobre el topònim *Cor de Mallorca*.

